

DOI: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-438-5-7>

ЕВОЛЮЦІЯ ТУРИСТИЧНОЇ ГАЛУЗИ У СТРУКТУРІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

В умовах війни український туризм та економіка в цілому перебуває у скоротному становищі. Скорочення туристичних потоків, економічна нестабільність, зростання цін на засоби виробництва, зниження реальних доходів населення, дефіцит кваліфікованих кадрів у різних сферах діяльності, нестабільна енергетична ситуація, додаткові вимушені витрати на генерацію/акумуляцію електроенергії – ці та інші фактори призвели до суттєвого скорочення активності у туристичній галузі, зокрема у сфері гостинності.

На шляху післявоєнного відновлення підприємства усіх сфер діяльності туристичного сектору потребуватимуть державного регулювання, з метою стимуляції туристичної діяльності. Забезпечення безперебійного функціонування туристичної інфраструктури допоможе створити основу для обслуговування туристичних потоків та збільшити туристичну привабливість України.

Метою дослідження є систематизація досліджень у сфері розвитку туристичної галузі та її вплив на національні економіки для рекомендації створення стимулюючих заходів туристичної галузі в Україні.

Розглядаючи туристичну галузь у структурі національної економіки слід звернути увагу на роботи Паски М., Графської О. та Кулик О. [1] У своєму дослідженні вони розглянули інституційні аспекти та концептуальні основи індустрії туризму у структурі національної економіки.

У розрізі держави, дослідники виділили наступні аспекти впливу туризму на розвиток ринкової економіки: діяльність окремих економічних суб'єктів, дохідну і видаткову частину функціонування національної економіки загалом, визначення підсистем чи секторів національної економіки та світова економіка.

Таким чином було запропоновано структуру базового елемента організації індустрії туризму, тобто складники туристичної інфраструктури країни, а саме: система транспортного сполучення, мережа закладів харчування, різноманітні засоби колективного

розміщення (мотелі, готельні комплекси, санаторні курорти, кемпінги тощо).

Загалом вчені зазначають, що на розвиток туризму впливає не лише сформована концептуальна база, а інституційні аспекти. Державні установи, правові норми, суб'єкти туристичної діяльності та міжнародні відносини відіграють ключову роль у формуванні конкурентоспроможності туристичної сфери. На думку авторів, зміцнення інституційних рамок через недержавні організації, а також розвиток міжнародних відносин може підвищити конкурентні переваги національних туристичних організацій України.

Досліджуючи наукові погляди щодо впливу розвитку туристичної галузі на економічне зростання необхідно звернути увагу на роботи Singh and Alam [2], Kuara та ін. [3], Wijesekara та ін. [4].

Так, Singh and Alam [2] вважали, що сфера туризму перебуває у стані постійного зростання і неминуче перетворюється на важливу індустрію, яка забезпечить сталий локальний, регіональний та національний розвиток. З іншого боку, вчені припускають, що туризм стає важливішим у країнах з менш розвинутою економікою. Це пов'язують з гіпотезою економічного зростання за рахунок туризму та гіпотезою зростання за рахунок експорту, реалізованого за рахунок туризму.

Singh and Alam [2] переконані, що розвиток туризму стимулює економічне зростання, а отже органам державного управління варто залучати додаткові інвестиції в суб'єкти такої діяльності. Під час дослідження в Індії, вчені вивели двосторонній зв'язок між цими поняттями, тобто туризм стимулює інвестиції в економіку, а економіка стимулює інвестиції в туризм.

Kuara et al. [3] охарактеризував туризм як глобальну індустрію, яка генерує близько 10% світового ВВП, забезпечує робочими місцями 330 млн. осіб або близько 10% зайнятого населення планети. Після початку пандемії COVID-19, частка туризму у світовому ВВП скоротилась до 5,3% у 2020, демонструючи зростання до 6,1% вже у 2021. За прогнозами, протягом наступних 10 років туристичний сектор забезпечить ще 126 млн. робочих місць.

Wijesekara та ін. [4], чие дослідження охоплювало 105 країн у період з 2003 по 2020 роки, підтвердив, що розвиток туристичної індустрії стимулює економічне зростання у значній мірі, що в свою чергу стимулює інвестиції в туристичний сектор. Крім того, Cárdenas-García та ін. [5] встановили, що розвиток туризму у країнах, де ця сфера малорозвинена, приносить більший ефект на економіку. Цей ефект суттєво зменшується по мірі розвитку туристичної галузі країни.

З іншого боку, варто врахувати думку, що зв'язок між вищезгаданими поняттями не є однозначним, особливо в короткостроковій перспективі. На думку Dhungel [6], який досліджував ті самі процеси у Непалі,

індустрія туризму в дуже незначній мірі впливає на економіку країни. Хоча автор і припускає, що невеликі зміни доходів у сфері туризму можуть стимулювати масштабні економічні процеси. Причинно наслідковий аналіз також показав відсутність такого зв'язку у короткостроковій перспективі, хоча у довгостроковій – цілком можливо.

У країнах, що розвиваються, туризм сприяє рівномірному розподілу ресурсів, оскільки туристична діяльність залучає різні соціальні групи до економічної діяльності. При цьому у розвинених країнах туризм не має настільки значущого впливу на зниження нерівності, оскільки вони вже мають більш збалансовану економічно структуру, яка забезпечує відносно рівномірний розподіл доходів.

Що стосується економетричної методології для дослідження взаємозв'язку між туризмом та економічним зростанням, варто розглянути роботу Xia та ін. [7].

Для перевірки гіпотези TLGH авторами було застосовано двоетапну методологію до вибірки із 144 країн за період 1995–2019 рр. Спершу, країни було згруповано у кластери відповідно до їхньої схожості протягом досліджуваного періоду у сфері туризму та економічного розвитку. Далі, гіпотезу економічного зростання за рахунок туризму перевірили для кожного виділеного кластеру. Було проведено два аналізи: розглянуто економічний розвиток та туристичну діяльність, а також економічний розвиток та спеціалізацію туризму. В обох випадках було отримано 4 кластери: кластер 1 включав країни з високим рівнем розвитку туризму та низьким економічним розвитком, кластер 2 – високі рівні обох показників, кластер 3 включав країни з низьким рівнем туризму, але сильною економікою, а 4 кластер складався з країн, де обидва показники на низькому рівні.

За результатами дослідження вчені прийшли до висновку, що гіпотеза TLGH підтверджується лише у кейсі країн з низьким рівнем доходів та низьким рівнем туризму. Такі країни мають перевагу перед більш розвиненими економіками, коли мова йде про розширення міжнародного туризму. Туризм стимулює підвищення заробітної плати, створення нових робочих місць та економічний розвиток вцілому. З іншого боку, рівень впливу обмежений рівнем розвитку туристичної галузі. Таким чином, доцільно залучати інвестиції у туризм, але у країнах, де цей сектор знаходиться на початковій стадії розвитку.

Отже, проаналізувавши роботи сучасних фахівців та науковців, можемо зробити висновок, щодо наявності двостороннього зв'язку між розвитком туризму та економічним зростанням. Слід зазначити, що у деяких випадках ефект розвитку туристичної галузі на національну економіку є менш вагомим. Крім того, прогресивною є практика стимулювання туристичного сектору, особливо у період відновлення після пандемії COVID-19.

Література:

1. Паска М., Графська О., & Кулик О. Індустрія туризму у структурі національної економіки: інституційні аспекти та концептуальні основи. *Економіка та суспільство*. 2024. № 62.
2. Singh D., Alam Q. Is tourism expansion the key to economic growth in India? An aggregate-level time series analysis. *Annals of Tourism Research Empirical Insights*. 2024. Vol. 5. Issue 2.
3. Kyara V.C., Rahman M., Khanam R. Tourism expansion and economic growth in Tanzania: A causality analysis. *Heliyon*. 2021. Vol. 7. Issue 5.
4. Wijesekara C., Tittagalla C., Jayathilaka A., Ilukpotha U., Jayathilaka R., Jayasinghe P. Tourism and economic growth: A global study on Granger causality and wavelet coherence. *PLoS ONE*. 2022. No. 17(9).
5. Juan Cárdenas-García P., Gabriel Brida J. & Segarra V. Modeling the link between tourism and economic development: evidence from homogeneous panels of countries. *Humanities and Social Sciences Communications*. 2024.
6. Dhungel, Kamal Raj. An econometric analysis on the relationship between tourism and economic growth: Empirical evidence from Nepal. *International Journal of Econometrics and Financial Management*. 2015. No. 3. P. 84–90.
7. Xia, W., Dogan, B., Shahzad, U., Adedoyin, F., Popoola, A., & Bashir, M. An empirical investigation of tourism-led growth hypothesis in the European countries: Evidence from augmented mean group estimator. *Portuguese Economic Journal*, 2022. No. 21. P. 239–266.